

Nr 228.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till förordning om utvidgad rätt till ersättning i vissa fall i anledning av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; given Stockholms slott den 28 april 1916.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning om utvidgad rätt till ersättning i vissa fall i anledning av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Axel Vennersten.

Förslag

till

förordning om utvidgad rätt till ersättning i vissa fall med anledning av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Häriigenom förordnas som följer:

1 §.

Har någon, vilken vid tiden för tobaksmonopolets ikraftträdande utövade verksamhet, som i 9 § 1 mom. av förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket sägs, men vilkens tillryggelagda verksamhetstid enligt nämnda paragraf varit för kort för att berättiga honom till personlig ersättning jämlikt sagda förordning, före förstnämnda tidpunkt utövat verksamhet såsom idkare av yrkesmässig grosshandel med tobaksvaror såsom näring (tobaksgrossist) eller såsom hos tobaksgrossist i och för hans handel i gross med tobaksvaror anställd, och skulle, därest sådan verksamhetstid fått tagas i beräkning lika som verksamhet, som i nämnda lagrum sägs, han jämlikt sagda förordning varit berättigad till sådan ersättning med visst belopp, äge han av statsmedel erhålla ersättning med detta belopp.

För den, som erhållit ersättning jämlikt 9 § av sagda förordning, skall vad ovan är stadgat äga motsvarande tillämpning i fråga om skillnaden mellan å ena sidan beloppet av den ersättning, vartill han skulle varit berättigad, därest verksamhetstid såsom tobaksgrossist eller såsom inom grosshandeln med tobaksvaror anställd fått tagas i beräkning, samt å andra sidan beloppet av den ersättning, som honom jämlikt förordningen tillerkänts.

För den, som enligt sagda förordning tillerkänts understöd, må ersättning, som enligt vad nu är sagt skall till honom utgå, kunna minskas med ett belopp motsvarande understödet.

2 §.

Bestämmandet av ersättning, som i 1 § sägs, verkställs av den centralkommission, varom i förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket är stadgat.

3 §.

Den, som gör anspråk på ersättning enligt denna förordning, skall inom trettio dagar efter denna förordnings ikraftträdande till centralkommissionen härom ingiva skriftlig anmälan enligt av centralkommissionen fastställt formulär, vid äventyr att eljest icke ifrågakomma till dylik förmån.

4 §.

1 mom. Å ersättningsbelopp, som av centralkommissionen fastställts, erlägger staten fem procent ränta, räknat från dagen för monopolets ikraftträdande till utbetalningsdagen; dock att å ersättningsbelopp, som må tillkomma den, vilken hos aktiebolaget svenska tobaksmonopolet erhållit anställning, som i 9 § 2 mom. d) av den i 1 § nämnda förordning sägs, ränta beräknas från och med den dag, den ersättningsberättigade skildes från sin anställning hos sagda bolag.

2 mom. Utbetalning av fastställda ersättningsbelopp äger rum i den ordning, som stadgats i fråga om de enligt förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket utgående ersättningsbelopp.

5 §.

I den mån föreskrifterna i förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket icke strida mot de i förevarande förordning meddelade stadganden, skola de i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande ersättning, varom i förevarande förordning bestämts.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 april 1916.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Vennersten anförde:

I underdånig skrivelse av den 22 oktober 1915 hava utsedda kommitterade för Sveriges handelsresande och platsförsäljare vid tobaksfabriker gjort framställning om beredande av ytterligare ersättning åt dem för intrång i deras yrkesutövning genom tobaksmonopolets införande. Efter det styrelsen för aktiebolaget svenska tobaksmonopolet på anmodan avgivit yttrande över framställningen samt ordföranden för nämnda kommitterade ingivit underdåniga påminnelser i ärendet, hava genom nådig remiss den 23 december 1915 de av mig jämlikt erhållet bemyndigande tillkallade sakkunniga för verkställande av utredning av frågan om ersättning åt tobaksgrossister och deras personal med anledning av tobaksmonopolets införande anbefallts att avgiva utlåtande över samma framställning; och hava de sakkunniga i anledning härav jämte utlåtande i

ämnet avgivit förslag till förordning om utvidgande i vissa fall av rätt till sådan ersättning, varom i 9 § av förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket är stadgat. Detta förslag, som till avfattningen underkastats någon jämkning inom finansdepartementet, anhåller jag nu att få för Eders Kungl. Maj:t anmäla.

Jag tillåter mig därvid till en början redogöra för den framställning, som föranlett förslaget.

I framställningen erinras, hurusom den rätt till personlig ersättning, som jämlikt förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket (ersättningsförordningen) tillerkänts handelsresande och platsförsäljare i tobaksvaror, anställda hos tobaksfabrikant, bestämts väsentligen lägre än motsvarande ersättning till andra i tobakshanteringen sysselsätta yrkesutbildade personer, såsom disponenter, fabriksledare, verkmästare, förmän, arbetare och vissa kategorier av tobaksfabrikanter. Maximum för ersättningen hade visserligen på riksdagens initiativ bestämts till fyra gånger medelårsinkomsten i stället för i den kungl. propositionen föreslagna två och en halv gånger sagda inkomst, men detta maximum uppnåddes först vid 55 levnads- och 21 $\frac{1}{2}$ verksamhetsår, medan de handelsresande och platsförsäljare, som icke innehade mera än 41 levnads- och 14 $\frac{1}{2}$ verksamhetsår, fortfarande vore inskränkta till hälften av den ersättning, som tillerkändes övriga, ovan omnämnda kategorier i motsvarande förhållanden. Anledningen till att handelsresande och platsförsäljare sålunda försatts i en ogynnsammare ställning hade bland annat i den kungl. propositionen uppgivits vara den, att handelns frihet ansetts icke beröras av monopollagstiftningen; man hade antagit, att handelsresandena icke genom monopolets införande förhindrats att fortsätta sin verksamhet, utan på sin höjd skulle få vidkännas någon minskning i arbetstillfället å sitt förutvarande arbetsfält. Emellertid hade det efter monopolets införande i verkligheten visat sig omöjligt för annan att driva vare sig importhandel eller annan grosshandel med tobaksvaror, och frågan om beredande av ersättning åt tobaksgrossister hade blivit av monopolbolaget självt väckt. Samtliga handelsresande och platsförsäljare hade efter den 1 juni 1915 måst upphöra med sin verksamhet och befunne sig nu i samma ställning som övriga yrkesutbildade personer inom tobakshanteringen, vilka i följd av monopolets införande måste söka erhålla sysselsättning på annat verksamhetsområde. Ersättning till handelsresande och platsförsäljare borde därför

*Kommitterade
för Sveriges
handels-
resande och
platsförsäl-
jare.*

utgå efter samma beräkningsgrunder som ersättningen till övriga yrkesutbildade personer inom tobaksnäringen.

*Styrelsen
för aktiebo-
laget svenska
tobaksmono-
polet.*

I sitt yttrande över nu refererade framställning erinrar styrelsen för aktiebolaget svenska tobaksmonopolet bland annat, hurusom helt kort tid efter frågans behandling i riksdagen från handelsresandehåll hos Kungl. Maj:t gjorts framställning om att ersättningen till handelsresande och platsförsäljare måtte höjas. Framställningen hade remiterats till den då arbetande tobaksskattekommittén, som i avgivet utlåtande avstyrkte bifall till densamma, och hade i anledning härav någon vidare åtgärd i ämnet icke av Kungl. Maj:t vidtagits. Vidare yttrar styrelsen: »Vad i den nu föreliggande framställningen anförts, synes styrelsen icke vara av beskaffenhet att böra föranleda ändring i statsmakternas efter grundligt övervägande fattade beslut i fråga om handelsresandenas och platsförsäljarnas ersättning. Oavsett att det, i motsats mot vad i skrivelsen göres gällande, ännu torde vara för tidigt att bedöma i vad mån anställning kan komma att stå berörda yrkeskategorier till buds inom handeln med tobaksvaror, lär det väl nämligen få tagas för givet, att statsmakterna, då de vid utmätandet av ersättningarna åt nu ifrågakvarande yrkesgrupper tagit hänsyn till möjligheten för dem att fortfarande förvärva sig uppehälle inom det 'företvarande arbetsfältet' haft tanken riktad å vederbörandes förvärvsmöjligheter icke blott inom tobaksbranschen utan inom handelsresande- och platsförsäljareyrket över huvud taget. Det torde sålunda kunna sägas att, även om arbetstillfällena inom tobaksbranschen för de inom den företvarande tobaksindustrien anställda handelsresandena och platsförsäljarna komma att ställa sig sämre än vad statsmakterna vid monopollagstiftningens beslutande antagit, detta dock icke innebär en så väsentlig rubbning av de förutsättningar, från vilka man vid ersättningsbestämmelsernas antagande utgått, att höjning av ersättningarna till berörda slag av yrkesgrupper på den grund kan anses påkallad eller befogad. Detta torde så mycket mindre vara fallet, som de av statsmakterna beslutade ersättningarna till handelsresande och platsförsäljare i och för sig och särskilt i jämförelse med de ersättningar, som författningsenligt tillkomma kontors- och annan dylik personal, måste anses tämligen rikligt tillmätta.» Styrelsen fann sig på grund av vad sålunda anförts förhindrad att tillstyrka bifall till den gjorda framställningen.

*Påminnelser
av kommitté-
rade för*

I de påminnelser, som i anledning av detta yttrande avgivits från kommitterades sida, bestrides, att handelsresande och platsförsäljare vore

att jämföra med kontors- och annan dylik personal; att de av lagen betraktades såsom yrkesutbildade framginge av en jämförelse mellan 9 § 1 mom. punkterna d) och e) av ersättningsförordningen. I motsats mot vad som uppenbarligen antagits vid lagstiftningens tillkomst hade nu handelsresande och platsförsäljare blivit förhindrade att fortfara med sin verksamhet inom den bransch, för vilken de vore yrkesutbildade. De borde därför nu i ersättningsavseende likställas med övriga yrkesutbildade inom tobakshanteringen.

*Sveriges
handels-
resande och
platsför-
säljare.*

Förenämnda sakkunniga meddela i sitt utlåtande till en början, att meranämnda kommitterade i en till de sakkunniga ingiven skrift, jämte det de än ytterligare utvecklat sina ovan refererade synpunkter, fäst uppmärksamheten på, hurusom central- och lokalkommissionerna tolkade ersättningsförordningens bestämmelser rörande de anställdas verksamhet och verksamhetstid så, att härmed allenast avsåges verksamhet *vid fabrik*. Då handelsresandena och platsförsäljarna, i motsats mot övriga anställda inom tobakshanteringen, ofta plägade skifta anställning mellan fabrik, grossist och importör i tobaksbranschen, hade nämnda tolkning haft till följd, att flera handelsresande och platsförsäljare antingen rönt avslag å sina ersättningsansökningar eller tillerkänts lägre ersättning, emedan tidigare verksamhet hos grossist eller importör icke räknats dem tillgodo, ett förhållande, som påkallade rättelse.

*Sakkunniga
för utredning
av frågan
om ersättning
till tobaks-
grossister
m. m.*

För egen del anföra de sakkunniga i saken följande:

»Vad kommitterade för Sveriges handelresande och platsförsäljare anført om den verkan, som monopolets införande visat sig hava haft på möjligheten för nämnda yrkesidkare att fortsätta sin verksamhet, torde i stort sett vara riktigt och bekräftas av det förhållande, att handelsresande och platsförsäljare efter monopolets införande i de flesta fall icke kunnat erhålla ny anställning inom tobaksbranschen. Att verksamhetens fortsättande ytterligare kommer att försvåras, när jämväl grosshandeln i tobaksvaror kommer att avlösas och upphöra är tydligt. Ur nämnda synpunkter torde alltså handelsresande och platsförsäljare i det hela vara att jämställa med övriga inom tobakstillverkningen anställda yrkesutbildade personer. Å andra sidan kan det efter de sakkunnigas uppfattning näppeligen förnekas, att i fråga om graden av yrkesutbildning en viss skillnad förefinnes mellan handelsresande och platsförsäljare, å ena, samt de i 9 § 1 mom. a), b) och c) av ersättningsförordningen omförmälda personer å andra sidan. Bland dessa finnes visserligen en eller annan kategori, exempelvis vissa maskinarbetare, vilkas yrkesutbildning är sådan, att de utan större svårighet torde kunna erhålla arbete

inom andra områden av maskinindustrien. Men i stort sett torde det kunna sägas, att handelsresande och platsförsäljare inom tobaksbranschen icke äro yrkesutbildade i samma mening som affärsledare, verkmästare och arbetare vid tobaksfabrikationen. För de senare ligger huvudvikten å kännedom om och färdighet i fabrikationens tekniska detaljer, av de förra åter måste i främsta rummet krävas köpmannaegenskaper, närmast säljareförmåga. Men dylika egenskaper äro tydligen icke på samma sätt knutna vid kännedomen om den vara, som skall säljas, som tillverkningsskickligheten vid den fabrikation, i vilken den förvärvats. I regel böra därför för en handelsresande eller platsförsäljare i tobaksvaror möta mindre svårigheter mot övergång till annan varuförsäljning än för en tobaksarbetare att förvärva sig uppehälle utom tobakstillverkningen. Det synes av sådan anledning billigt, att de förras gottgörelser tillmätas efter lägre grunder än de senares.

Huruvida den skillnad i yrkesutbildning, som sålunda utan tvivel förefinnes mellan handelsresande och platsförsäljare, å ena, samt övriga kategorier anställda yrkesutbildade inom tobaksfabrikationen, å andra sidan, är så stor, att den fullt motsvarar den rätt betydande olikheten i ersättningsrätt enligt ersättningsförordningen, kan ju vara föremål för olika meningar. De sakkunniga hava emellertid med hänsyn till ovan anförda synpunkter kommit till det resultat, att tillräckliga skäl knappast föreligga att i nu berörda avseende föreslå någon ändring i de redan fastställda och tillämpade grunderna för bestämmandet av ersättningarna till ifrågavarande anställda.

Däremot hava de sakkunniga funnit större fog för den erinran, som riktats mot att fabriksanställda icke få i ersättningsavseende räkna sig tillgodo föregående verksamhetstid hos tobaksgrossist. Den verksamhet, som en resande eller platsförsäljare för en fabrik utövat, skiljer sig på intet sätt från den, som utövas av en resande eller platsförsäljare för en grossist; övergång från anställning av det ena slaget till anställning av det andra slaget har också varit vanlig och med säkerhet icke ansetts innebära en växling av yrke. Med hänsyn härtill kan icke såsom skäl för att en hos tobaksfabrik anställd handelsresande eller platsförsäljare icke bör få tillgodoräkna sig tidigare anställning inom tobaksgrosshandeln rimligtvis andragas, att han genom sin sistberörda verksamhet skulle äga bättre utsikter att vinna annan anställning än om han hela tiden varit knuten vid fabrik; i varje fall måste ju, därest tobaksgrosshandeln avlöses, varje tanke i sådan riktning anses utesluten.

Då nu ersättningsförordningen genom sin avfattning uti ifrågavarande punkt, enligt auktoritativ tolkning, leder till ett i viss mån

obilligt resultat, hava de sakkunniga ansett sig föranlåtna att söka åvägabringa ändring i det anmärkta förhållandet. Sådan ändring torde lämpligast ske genom en särskild förordning om utvidgande i vissa fall av den i 9 § av ersättningsförordningen stadgade rätt till ersättning, och hava de sakkunniga utarbetat förslag till sådan förordning. Ehuru praktiskt sett troligen allenast handelsresande och platsförsäljare komma att beröras av denna förordning, hava de sakkunniga av principiella skäl ansett densamma böra äga tillämpning i fråga om samtliga de i 9 § 1 mom. av ersättningsförordningen omförmälda. Av liknande skäl torde jämväl icke allenast tidigare anställningstid hos tobaksgrossist utan jämväl tidigare utövad verksamhet såsom tobaksgrossist böra få i ersättningsavseende tagas i beräkning.

Det torde kunnat inträffa, att ersättningssökande, som till följd av omhandlade stadgande i ersättningsförordningen icke tillerkänts någon ersättning eller tillerkänts lägre ersättning än den, vartill han annars skolat vara berättigad, just med hänsyn härtill av centralkommissionen tilldelats understöd. Där så varit förhållandet, bör rimligtvis den enligt den föreslagna författningen utgående ersättningen kunna minskas med högst understödets belopp; och hava de sakkunniga föreslagit ett stadgande i sådan syftning.

Bestämmandet av ersättningsbeloppen torde lämpligast handhavas av centralkommissionen allena. En av de sakkunniga verkställd undersökning utvisar, att bland de omkring 150 handelsresande och platsförsäljare, vilkas ersättningsansökningar handlagts av centralkommissionen, allenast omkring ett tiotal skulle komma att beröras av den föreslagna förordningen. Det lär vara anledning antaga, att i dessa fall bestämmandet av tilläggsersättningen icke skall kräva några nya undersökningar utan allenast en enkel beräkning på grundvalen av föreliggande siffror. Att nya ersättningssökande skola komma att anmäla sig lär knappast vara att förvänta.

De kostnader, förslagets antagande skulle hava till följd, kunna med ledning av nyssnämnda undersökning beräknas till omkring 50,000 kronor.»

Tobakscentralkommissionen, som anbefallts avgiva yttrande över de sakkunnigas förslag, har allenast funnit anledning till erinran mot avfattningen av 1 §. En ledamot av kommissionen har däremot för sin del i särskilt yttrande uttalat den meningen att, därest någon revision av ersättningsförordningen funnes böra äga rum, densamma borde utsträckas att omfatta även sådana fall, som redan avgjorts, men där

*Tobaks-
centralkom-
missionen.*

den ersättningssökande på grund av viss tids frånvaro från tobaksnäringen under åren 1911—1914 gått förlustig sin ersättningsrätt.

*Styrelsen för
aktiebolaget
svenska
tobaks-
monopolet.*

Styrelsen för aktiebolaget svenska tobaksmonopolet, som jämväl hörts över förslaget, har förklarat sig villig att, därest så påfordras, hos bolagsstämman tillstyrka sådant tillägg till det med staten avslutna kontraktet rörande monolets utövning, att bolaget förbunde sig ersätta staten även kostnaden för förslagets genomförande i den ordning 2 § av kontraktet föreskreve.

*Departements-
chefen.*

Lika med de sakkunniga har jag icke funnit tillräckliga skäl föreligga för att föreslå sådan ändring i de fastställda och tillämpade grunderna för bestämmandet av ersättningarna till ifrågavarande anställda, att desamma i ersättningsavseende skulle likställas med de i 9 § 1 mom. a), b) och c) av ersättningsförordningen omförmälda ersättningsberättigade. Däremot har jag, liksom de sakkunniga, icke kunnat undgå att finna det förhållande, att fabriksanställda icke äga räkna sig till godo föregående verksamhetstid inom grosshandeln med tobaksvaror, innebära en viss obillighet, och har jag ansett mig kunna godtaga det förslag, varigenom de sakkunniga sökt åvägabringa ändring i det anmärkta förhållandet. Den av tobakscentralkommissionen framförda anmärkningen har föranlett en jämkning i lydelsen av 1 § i sakkunnigeförslaget. Däremot har jag icke kunnat ansluta mig till det ovan refererade förslaget av en ledamot i kommissionen. Medan det torde kunna tagas för givet att man, därest man vid utarbetandet av ersättningsförordningen förutsett den ovan berörda tolkning, som givits dess 9 §, genom en ändrad avfattning skulle sökt förebygga denna tolkning, och medan alltså de sakkunnigas förslag i själva verket torde kunna sägas avse att bringa nämnda förordnings avfattning i bättre överensstämmelse med dess anda, syftar det förslag, som ifrågavarande ledamot av centralkommissionen framfört, till ändring av en av de efter noggrann prövning av därför anförda skäl antagna grundförutsättningarna för ersättningsrättens inträde. Anledning att vidtaga en sådan ändring, vars ekonomiska konsekvenser för övrigt icke kunna förutses, synes mig icke föreligga.

Kostnaderna för genomförandet av de sakkunnigas förslag hålla sig, enligt vad den av dem verkställda beräkning utvisar, inom rimliga gränser. I fråga om aktiebolaget svenska tobaksmonopolets medverkan till kostnadernas bestridande tillåter jag mig hänvisa till vad i det utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, som finnes bilagt Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till

förordning om ersättning till tobaksgrossister och hos dem anställda personer med anledning av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, av mig anförts rörande sagda bolags deltagande i finansierandet av tobaksgrosshandelns avlösande.

Det anslag, som erfordras för genomförandet av det föreliggande förslaget, torde lämpligen givas förslagsanslags natur. Framställning om sådant anslag torde jag få göra i annat sammanhang.

Med åberopande av vad sålunda anförts hemställde departementschefen, det tacktes Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå riksdagen att antaga det föreliggande, av departementschefen nu upplästa förslaget till förordning om utvidgad rätt till ersättning i vissa fall i anledning av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle till riksdagen avlåtas proposition av den lydelse, bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Georg Sjöcrona.
